

INTEGRATSIYALASHGAN TURIZM XIZMATLAR EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI

Gapparov Azim Qayumovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsent v.b., PhD,

Email: gapparovazim@sies.uz

Annotatsiya: *Mazkur maqolada integratsiyalashgan turizm xizmatlari ekotizimini shakllantirish va rivojlantirishning nazariy hamda iqtisodiy asoslari ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda turizm xizmatlari ekotizimining tarkibiy elementlari, raqamli platformalar, davlat-xususiy sheriklik, innovatsion texnologiyalar, xizmatlar integratsiyasi hamda manfaatdor tomonlar o‘rtasidagi hamkorlikning iqtisodiy samaradorlikka ta’siri yoritilgan. Shuningdek, O‘zbekiston sharoitida integratsiyalashgan turizm ekotizimini rivojlantirishning mavjud holati, muammolari va istiqbollari baholanib, ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *turizm xizmatlari, turizm ekotizimi, integratsiya, raqamli platforma, Smart Tourism, innovatsiyalar, davlat-xususiy sheriklik, xizmatlar bozori, turizm infratuzilmasi, iqtisodiy samaradorlik.*

Kirish.

Turizm zamonaviy xizmatlar iqtisodiyotining eng jadal rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri bo‘lib, milliy iqtisodiyotning diversifikatsiyasi, yangi ish o‘rinlarini yaratish, hududlarni rivojlantirish va valyuta tushumlarini ko‘paytirishda muhim ahamiyat kasb etadi. So‘nggi yillarda turizm sohasida xizmatlarni alohida-alohida emas, balki yagona integratsiyalashgan ekotizim sifatida tashkil etish konsepsiyasi keng rivojlanmoqda.

Integratsiyalashgan turizm xizmatlari ekotizimi transport, mehmonxona, ovqatlanish, ekskursiya, madaniyat, ko‘ngilochar xizmatlar, sug‘urta, bank, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va davlat xizmatlarini yagona raqamli hamda tashkiliy platforma orqali o‘zaro bog‘lashni nazarda tutadi. Bunday yondashuv turistlarga kompleks xizmat ko‘rsatish imkonini yaratish bilan birga, xizmat ko‘rsatuvchi korxonalar o‘rtasida kooperatsiyani kuchaytiradi, xarajatlarni kamaytiradi va iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.

O‘zbekistonda turizmni iqtisodiyotning strategik tarmoqlaridan biri sifatida rivojlantirish, tarixiy-madaniy meros obyektlarini turizm aylanishiga kiritish, ichki va xalqaro turizmni kengaytirish hamda raqamli turizm xizmatlarini rivojlantirish bo‘yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, xizmatlar integratsiyasining yetarli darajada shakllanmaganligi, raqamli platformalarning cheklanganligi, turizm subyektlari o‘rtasidagi

axborot almashinuvi va kooperatsiya mexanizmlarining rivojlanmaganligi ushbu sohaning to‘liq salohiyatidan foydalanishga to‘sqinlik qilmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi integratsiyalashgan turizm xizmatlari ekotizimini shakllantirish va rivojlantirishning iqtisodiy asoslarini ilmiy jihatdan tahlil qilish, uning samaradorligini baholash hamda O‘zbekiston sharoitida amaliyotga joriy etish bo‘yicha ilmiy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy qism.

Integratsiyalashgan turizm xizmatlari ekotizimi – bu turizm bozorining barcha ishtirokchilari o‘rtasida axborot, moliyaviy, xizmat va boshqaruv jarayonlarining o‘zaro integratsiyasiga asoslangan iqtisodiy tizimdir. Ushbu model turistlarning ehtiyojlarini yagona platforma orqali kompleks qondirishni hamda xizmatlar sifati va samaradorligini oshirishni maqsad qiladi.

Turizm ekotizimining asosiy ishtirokchilari quyidagilardan iborat:

- ✓ mehmonxonalar va boshqa joylashtirish vositalari;
- ✓ transport kompaniyalari;
- ✓ tur operatorlar va tur agentliklari;
- ✓ restoran va ovqatlanish korxonalarini;
- ✓ muzeylar, tarixiy obidalar va madaniy obyektlar;
- ✓ bank va to‘lov tizimlari;
- ✓ sug‘urta kompaniyalari;
- ✓ davlat boshqaruvi organlari;
- ✓ IT kompaniyalari va raqamli platformalar;
- ✓ mahalliy aholi hamda xizmat ko‘rsatuvchi tadbirkorlik subyektlari.

Mazkur subyektlarning yagona ekotizimda faoliyat yuritishi turistlarga “bir darcha” tamoyili asosida xizmat ko‘rsatish imkonini yaratadi. Natijada xizmat ko‘rsatish jarayonlari soddalashadi, tranzaksiya xarajatlari kamayadi va mijozlar qoniqishi ortadi.

Integratsiyalashgan turizm ekotizimining tarkibiy elementlari

Element	Vazifasi	Kutilayotgan natija
Raqamli platforma	Barcha xizmatlarni yagona tizimga birlashtirish	Kompleks xizmat ko‘rsatish
Mehmonxona va transport integratsiyasi	Sayohatni uzluksiz tashkil etish	Turistlar qulayligi oshadi
Elektron to‘lov tizimlari	To‘lovlarni tezkor amalga oshirish	Moliyaviy operatsiyalar soddalashadi

Smart Tourism texnologiyalari	Shaxsiylashtirilgan xizmatlarni taqdim etish	Mijozlar qoniqishi ortadi
Davlat xizmatlari integratsiyasi	Elektron viza va ruxsatnomalar	Ma'muriy jarayonlar tezlashadi
Turizm ma'lumotlar bazasi	Talab va taklifni tahlil qilish	Strategik boshqaruv takomillashadi

Integratsiyalashgan turizm ekotizimining natijadorligini quyidagi ko'rsatkichlar orqali baholash mumkin:

- turistlar sonining o'sish sur'ati;
- turizm xizmatlari eksporti hajmi;
- turistlarning o'rtacha xarajatlari;
- xizmatlardan foydalanishning raqamlashtirilish darajasi;
- mijozlar qoniqish indeksi;
- turizm subyektlari o'rtasidagi hamkorlik loyihalari soni;
- elektron bronlashtirish ulushi;
- turizm sohasida yaratilgan qo'shimcha ish o'rinlari.

Integratsiyalashgan ekotizimning iqtisodiy samaradorligi

Yo'nalish	Iqtisodiy natija
Xizmatlar integratsiyasi	Tranzaksiya xarajatlari kamayadi
Raqamli platformalar	Xizmat ko'rsatish tezligi va sifati oshadi
Smart Tourism	Turistlar oqimi va daromadlar ortadi
Davlat-xususiy sheriklik	Investitsiyalar hajmi ko'payadi
Ma'lumotlar tahlili	Marketing samaradorligi oshadi
Mahalliy biznes integratsiyasi	Hududiy iqtisodiyot rivojlanadi
Innovatsion boshqaruv	Raqobatbardoshlik kuchayadi

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, integratsiyalashgan turizm xizmatlari ekotizimi xizmatlar sifati va iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim omili hisoblanadi. Yagona raqamli platforma orqali bronlashtirish, transport, mehmonxona, ovqatlanish, ekskursiya va to'lov

xizmatlarining integratsiyasi turistlar uchun qulaylik yaratadi hamda xizmat ko‘rsatuvchi subyektlar daromadlarini ko‘paytiradi.

O‘zbekiston sharoitida integratsiyalashgan turizm ekotizimini rivojlantirish uchun quyidagi ustuvor yo‘nalishlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- ❖ milliy yagona raqamli turizm platformasini yaratish;
- ❖ Smart Tourism texnologiyalarini joriy etish;
- ❖ sun‘iy intellekt asosida turistlar oqimini prognozlash;
- ❖ mehmonxona, transport va madaniy obyektlar ma‘lumotlar bazasini integratsiyalash;
- ❖ davlat-xususiy sheriklik asosida turizm infratuzilmasini rivojlantirish;
- ❖ turizm xizmatlari eksportini kengaytirish;
- ❖ mahalliy tadbirkorlarni ekotizimga faol jalb etish;
- ❖ ekologik va barqaror turizm tamoyillarini integratsiyalash.

Xulosa.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, integratsiyalashgan turizm xizmatlari ekotizimi turizm sanoatining raqobatbardoshligini oshirish, xizmatlar sifatini yaxshilash va iqtisodiy samaradorlikni ta‘minlashning zamonaviy modelidir. Raqamli texnologiyalar, xizmatlar integratsiyasi, davlat-xususiy sheriklik va innovatsion boshqaruv mexanizmlarining uyg‘unlashuvi turistlarga kompleks va qulay xizmat ko‘rsatishni ta‘minlaydi.

Kelgusida O‘zbekistonda integratsiyalashgan turizm ekotizimini rivojlantirish uchun yagona raqamli platformalarni yaratish, sun‘iy intellekt va Big Data texnologiyalaridan foydalanish, xizmat ko‘rsatuvchi subyektlar o‘rtasida axborot almashinuvini kuchaytirish, xalqaro standartlarni joriy etish hamda hududiy turizm klasterlarini rivojlantirish zarur. Mazkur chora-tadbirlar turizm xizmatlari eksportini kengaytirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmonov Q.X. Xizmatlar iqtisodiyoti. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.
2. Vahobov A.V. Milliy iqtisodiyot. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
3. United Nations Tourism. World Tourism Barometer 2025. Madrid, 2025.
4. World Economic Forum. Travel & Tourism Development Index 2024. Geneva, 2024.
5. World Bank. Tourism for Development 2024. Washington, DC, 2024.